Självrättelse i taxeringsmål

Av lagmannen Bertil Wennergren

I prop 1978/79:54 s 21 anförs att överföring av beslutanderätten i ärenden om uppskov med beskattning av realisationsvinst (från länsrätterna) till taxeringsnämnderna får anses ligga i linje med den på senare tid uttalade målsättningen att utvidga taxeringsnämndernas kompetensområde. Med denna målsättning har bl a till taxeringsnämnderna överflyttats också ärenden om särskild skatteberäkning för ackumulerad inkomst. Att vidga taxeringsnämndernas kompetensområde är i och för sig en förtjänstfull målsättning. Minst lika viktig är emellertid den andra sidan av saken, nämligen krympningen av länsrätternas målområde. Det sista år uppskovsärendena gick till länsrätt — 1979 — fick t ex länsrätten i Östergötlands län omkring 600 sådana ärenden, vilket är ungefär 10 % av det antal skattemål som kommer in under ett år. Antalet ärenden om särskild skatteberäkning var inte på långa vägar så stort, bara omkring 50, men tillsammans kommer befrielsen från dessa målgrupper att innebära en märkbar avlastning för länsrätterna.

Renodling av länsrätts dömande uppgift

Men det finns mer att göra utifrån målsättningen att en länsrätts dömande uppgift skall renodlas till mål som verkligen kräver den prövning som är förknippad med dömande. Balanssituationen hos länsrätterna är mycket oroande och kommer att förbli så om inte radikala åtgärder av olika slag vidtas för att göra arbetssituationen mera rimlig. *En* sådan åtgärd är att se över målregistret på skattesidan. Fortfarande kvarstår typer av mål som kunde vara naturliga på prövningsnämndens tid men som inte hör hemma hos länsrätterna när dessa nu har gjorts till fristående, fullvärdiga allmänna förvaltningsdomstolar.

Taxeringsrättelse

Under åren har åtskilligt gjorts för att förenkla förfarandet vid rättelse av klara fel vid taxeringarna. Genom 1956 års taxeringsförordning infördes rätt för prövningsnämndens ordförande att ensam avgöra vissa taxeringsbesvär. Denna ordning med s k E-mål har sedan utvecklats ytterligare. 1965 infördes rätt för lokal skattemyndighet att besluta om taxeringsrättelse i vissa uppräknade fall avseende uppenbara felräkningar och andra uppenbara beloppsmässiga felaktigheter (72 a § taxeringslagen). Ordningen är att se som en form av självrättelse som lokal skattemyndighet i egenskap av längdförare åt taxeringsnämnd gör i taxeringsnämndens ställe. Om särskilda skäl föranleder att länsrätten bör avgöra frågan, får lokal skattemyndighet dock inte tillämpa sin

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-07 17:23:12

självrättelsebefogenhet. Därmed avses främst fall där taxeringen har överklagats till länsrätten i ett annat hänseende och är anhängig där samt fall där en rättelse kan få återverkningar i något hänseende som faller utanför självrättelsebefogenheten. Befogenheten har setts över och kompletterats åtskilliga gånger under åren och mycket mer torde inte gå att föra in härunder. Taxeringsnämnden kan visserligen numera själv rätta åsatta taxeringar under loppet av sin förlängda taxeringsperiod men behovet av rättelse efter perioden kvarstår om inte helt oförminskat så dock nära nog.

Rättelsebefogenhet för taxeringsintendent

Enligt 16 § 1 mom taxeringslagen är det länsstyrelsen, närmare bestämt dess skatteavdelning och taxeringsintendenter, som jämte lokal skattemyndighet skall medverka i taxeringsnämnds arbete. Skall självrättelsebefogenheten vidgas och kan mer inte läggas på lokal skattemyndighet, är det mot taxeringsintendenten som blickarna riktas. Åtskilliga målgrupper kan påvisas som lämpar sig väl för självrättelse genom taxeringsintendent. Det ligger i sakens natur att målgrupperna finns bland länsrättens E-mål. I förgrunden träder "mål enligt skatte- och taxeringsförfattningarna i vilket beslutet överensstämmer med parternas samstämmiga mening". Länsrätten har här ingen viktig dömande uppgift att fylla utan fungerar normalt bara som rent expedierande instans.

Mest flagrant är detta i mål enligt 102 och 197 §§ taxeringslagen om följdändringar med anledning av ändrat fastighetstaxeringsvärde. Länsrätten i Östergötland hade förra året omkring 400 sådana mål. Fråga är om rent mekanisk rättelse och uppgiften att besluta om sådan rättelse är absolut inte någon uppgift för en domstol.

För ett betydande antal av de besvär som anförts hos länsrätt tillstyrks fullt bifall av taxeringsintendenten som då också räknar om taxeringarna. Att sedan låta också länsrätten gå igenom målet och skriva dom i det är slöseri med arbetskraft och framför allt slöseri med domstolskraft. När taxeringsintendenten finner sig kunna tillstyrka fullt bifall till den skattskyldiges besvär, bör han kunna få besluta om taxeringsrättelse, när målet också i övrigt är rent, dvs inte får återverkningar på taxering ett annat år, i en annan kommun eller av en annan skattskyldig. Taxeringsintendenten anmäler sitt rättelsebeslut till länsrätten, som sedan avskriver målet, eftersom saken är ur världen. I lagtext skulle ordningen kunna uttryckas på följande sätt i föreslagsvis 77 § taxeringslagen.

"Finner taxeringsintendent, som av länsrätten förelagts att svara på skattskyldigs besvär, att besvären bör bifallas helt, beslutar taxeringsintendenten om rättelse av taxeringarna i enlighet härmed, om ej särskilda skäl föranleda att länsrätten bör avgöra frågan, och underrättar länsrätten om sitt beslut."

På samma sätt som mål där fullt bifall tillstyrks bör de mål behandlas där bifall tillstyrks delvis och den skattskyldige förklarar sig "medge taxeringsin-

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-07 17:23:12

tendentens yrkande" som det står på den blankett som nu används. Texten bör emellertid i så fall ändras och i stället bör finnas en ruta att kryssa i som följs av texten "är nöjd med den ändring som tillstyrks och återkallar mina besvär i övrigt". I fall då taxeringsintendenten kan förvänta sig ett sådant svar på sitt yttrande bör han själv ge den skattskyldige del av yttrandet med svarsblankett bifogad. Anlitas länsrätten för kommuniceringen blir det ett onödigt skickande mellan taxeringsintendenten och länsrätten.

Antalet mål hos länsrätten i Östergötland där taxeringsintendenten tillstyrker fullt bifall eller delvis bifall som godtas av den skyttskyldige är uppskattningsvis omkring 700 om året.

Självrättelse på taxeringsintendents initiativ

Låter man taxeringsintendenten själv rätta taxeringar med anledning av att anförda besvär skall bifallas, bör han också kunna besluta om rättelse av taxeringar till förmån för den skattskyldige som denne är införstådd med. Att taxeringsintendenten inte får besluta om rättelse utan att ha gett den skattskyldige tillfälle att yttra sig följer av 15 § förvaltningslagen. Antalet fall där taxeringsintendent anför besvär till skattskyldigs förmån är hos länsrätten i Östergötland uppskattningsvis omkring 200 om året. I 101 § 1 mom och 106 § taxeringslagen skulle kunna göras följande tillägg.

"Taxeringsintendent må inom den angivna tiden i stället för att anföra besvär till den skattskyldiges förmån besluta om rättelse till den skattskyldiges förmån av hans taxeringar, om ej särskilda skäl föranleda att länsrätten bör avgöra frågan".

Man kan också tänka sig att låta taxeringsintendent i stället för att anföra besvär med yrkande om höjning av skattskyldigs taxeringar utfärda ett föreläggande för den skattskyldige att antingen godta höjningen eller att begära hänskjutning av frågan till länsrätten. En sådan ordning med taxeringsföreläggande skulle dock för länsrätten i Östergötland medföra befrielse från högst ett hundratal mål om året.

Ytterligare målgrupper

Ser man vidare i E-målskatalogen är det bara ytterligare två målkategorier som skulle kunna tänkas avlänkade från länsrätten, nämligen "mål som avser ändring av taxerad inkomst med högst 500 (1000 enligt förslag) kronor" och "mål i vilka saken är uppenbar". Ingen av dessa målkategorier lämpar sig emellertid för rättelse av självrättelsetyp. Man kan inte utgå från att den skattskyldige låter sig nöja med taxeringsintendentens beslut och som garanti för rättssäkerheten skulle man få lov att inrätta ett underställningsförfarande som innebär att länsrätten överprövar taxeringsintendentens beslut. Men då har man inte förenklat förfarandet utan komplicerat det.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-07 17:23:12

Merarbete för taxeringsintendent

Överlåts det åt taxeringsintendenten att besluta om rättelse i de föreslagna fallen, kommer detta knappast att innebära något merarbete för honom. Han måste visserligen skriva ett rättelsebeslut men slipper i gengäld att skriva ett yttrande, en anmälan eller ett besvär till länsrätten. I mål med bifall delvis som godtas av den skattskyldige skulle det dock bli ett visst merarbete. Taxeringsintendenten måste ju där skriva både ett yttrande och ett beslut och dessutom ombesörja kommuniceringen. Med förnuftig blanketteknik bör merarbetet dock inte behöva bli särskilt tidskrävande. Detsamma gäller beträffande taxeringsförelägganden.

Självrättelsens natur

När lokal skattemyndighet gavs befogenhet att rätta taxeringar betonades att man inte fick se det som att en ny instans tillkommit i taxeringsprocessen. Lokala skattemyndigheten självrättade i stället för taxeringsnämnden. Man bör se det på precis samma sätt, om taxeringsintendent får befogenhet att besluta om rättelse. Han självrättar då i stället för taxeringsnämnden och blir ingen egen instans i taxeringsprocessen. I 76 § femte stycket taxeringslagen står det att om länsrätt har avgjort besvär över viss skattskyldigs taxering får besvär ej anföras hos länsrätten rörande samma taxering. Men har taxeringsintendenten beslutat om rättelse med anledning av skattskyldigs besvär och har länsrätten sedan avskrivit dessa, möter inga hinder för den skattskyldige eller taxeringsintendenten att senare anföra besvär hos länsrätten rörande taxeringarna. Länsrätten har ju inte avgjort de första besvären, dvs prövat dem i sak. Någon kan kanske tycka att det är ett processuellt regelbrott att låta taxeringsintendenten besluta om rättelse i ett mål som är anhängigt hos länsrätten. I och för sig får det visserligen anses strida mot instansordningsprincipen och litispendensregeln att annan än den instans hos vilken saken är anhängig prövar den men intet hindrar att man lagstiftningsvägen inför en sådan ordning. Besvärssakkunniga föreslog på sin tid en regel för konsumtionsbeskattningen som innebar att beskattningsmyndigheten skulle kunna besluta om självrättelse i ett skatteärende som efter besvär var beroende på besvärsmyndighetens prövning (SOU 1957:50 s 193).

Vinsten för länsrätterna

Genomförs den diskuterade renodlingen av länsrättens dömande uppgifter skulle det för länsrätten i Östergötland betyda en minskning av det årliga antalet skattemål med omkring 1400 mål eller drygt 20 %. Tillsammans med den tioprocentiga minskning som bortfallet av uppskovsärendena och ärendena om ackumulerad inkomst innebär skulle detta betyda mycket för länsrättens arbetssituation, dock givetvis inte en 30-procentig minskning eftersom huvudparten av de mål som tas bort är av enklaste och minst tidskrävande slag.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-07 17:23:12